

FUNCTIA SINTACTICĂ A BINOMULUI A *DEVENI* + N

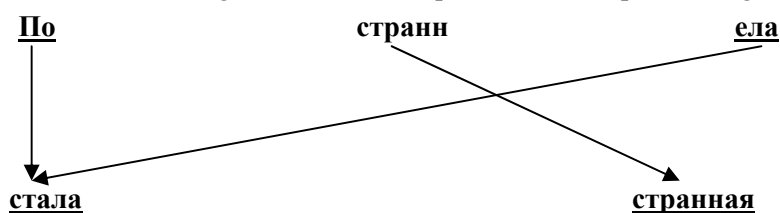
Silvia MAZNIC

Catedra Filologie Clasică

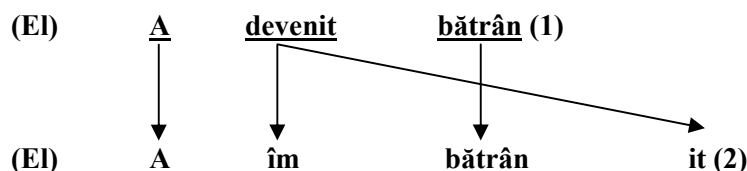
Dans cet article on propose de faire l'analyse syntaxique des binômes évent ifs. Bien que la structure des binômes évent ifs soit identique à celle du prédicat nominal, du point de vue syntaxique, ils diffèrent de celui-ci. D'après le principe onomasiologique, les binômes ont la fonction de prédicat verbal.

Una dintre problemele controversate ale sintaxei este cea a PN (predicatul nominal), ce are structura *V(verb) (a deveni)+N (nume)*. În literatura de specialitate atestăm opinii neunivoce ale lingviștilor privind categoria respectivă (M.Avram; Șt.Hazy; N.Felecan). Mioara Avram în "Gramatica pentru toți" notează: "Clasificarea clasică a predicatelor este cea care distinge numai predicatul verbal de cel nominal. Cele două tipuri de predicate – verbal și nominal sunt uneori confundate în analizele gramaticale, fără ca aceasta să aibă consecințe pentru exprimare" [1, p.331]. "Așa-zisul nume predicativ nu e nume, ci o parte din verbul de stare exprimat analitic" [3, p.425]. "Sunt două subcategorii de PN: predicat nominal propriu-zis și predicat nominal-verbal exprimat printr-un nume predicativ și o copulă lexico-gramaticală. Introducerea în structura PN a altor verbe copulative în locul lui *a fi* determină caracterul relevant al relației semantice: în *Ion devine inginerul* poziția numelui predicativ *inginerul* este fixă din cauza restricției semantice: *inginerul devine Ion* sunt incompatibile, deoarece calitatea de *inginer* nu poate deveni *Ion*" [2, p.597].

Un aspect pe cât de interesant, pe atât de necesar pentru gramatica limbii române este funcția sintactică a binoamelor *V(a deveni) + N* generatoare de eventive. Încercând a descompune în elementele ei constitutive semnificația verbelor de schimbare de stare, observăm că sensul lui *a deveni* este nelipsit. Binoamele respective, deși au structura predicatului nominal, adică *V (Scop) + NP (nume predicativ): a devenit student*, nu sunt identice cu acesta. Diferența constă în faptul că, în cazul perifrazelor eventive ale verbelor cu același sens, se întrepătrund semantic și formal două părți de vorbire diferite: verb (*a deveni*) + nume (adjectiv, substantiv). Datorită îmbinării coerente interne și externe a lui *a deveni* cu predicativul, apare o corelație specifică între PN și PVS (predicat verbal simplu). Verbul *a deveni* în îmbinare cu un N nu are sens lexical integral, pe acesta oferindu-l altui cuvânt, și anume predicativului. *A deveni Scop* este asemenea unui cuvânt auxiliar. Astfel, confruntând propozițiile *она постранила* cu *она стала странная*, savantul rus A.M. Peșkovski observă că rolul legăturii verbale corespunde cu cel al părților formale ale PVS. Latura formală o constituie trecerea de la o stare la alta și sensurile gramaticale de timp, mod, număr, persoană, gen [4, p.221].

Încercând a aplica constatarea sus-menționată la două enunțuri românești, vom obține următoarea schemă:*

Deși volumul de informație este același, drept urmare a integrării verbului de legătură cu predicativul, se produc anumite schimbări. *A deveni*, intrând în componența binomului *V + N*, își pierde total sensul și contribuie la formarea unui verb de la binomul respectiv. Ex.: "Și-a văzut înainte de treabă și iată *s-a făcut mare (s-a mărit)*, a devenit bărbat în toată puterea cuvântului" (I.Druță, Scr, 534).

*După schema elaborată de prof. A.Ciobanu [a se vedea 5, p.118.]

Materialul faptic examinat confirmă necesitatea unei schimbări asupra modului de interpretare a funcției sintactice pe care o au asemenea binomuri și asupra statutului gramatical al lui *a deveni*. Prof. A.Ciobanu menționează: “Când *a deveni* (*a se face*) se contopește în întregime cu N și contribuie astfel la formarea verbului denominativ de la acest N, el nu este Scop veritabil. Faptul că *a deveni* își pierde în întregime sensul conduce la transformarea lui din *Scop sui genăris* în *Scop (fals)*, de aceea în îmbinare cu N el nu formează un PN, ci un PVS” [5, p.119]. Această situație poate fi redată printr-o formulă astfel: [Dev + N = V (denom)] → PVS sau [Dev + N = V (denom)] = PVS. Așadar, dacă binomul *a deveni* + N echivalează cu un verb denominativ [presc. V (denom.)], atunci el funcțional nu creează un PN și, dimpotrivă, dacă binomul nu permite crearea unui V (denom), este un PN: [Dev + N] ≠ V (denom) → PN sau [Dev + N] ≠ V(denom) = PN [5, p.122].

În virtutea celor constatate s-a introdus în clasa verbelor semicopulative noțiunea de “semicopulă falsă” [5, p.119]. Între semicopulativele autentice și cele false este o diferență: primele intrând în componența PN nu-l restructurează: “Avea poftă de conversație, *devenise amabil...*” (M.Preda, R., 234); “Directorul se prefăcu că e surd, ... pentru *a deveni și mai maleabil*” (M.Preda, R., 234); “Delavrancea *a devenit* un poet al prozei și mai târziu un poet al scenei, adică *un scriitor* care si-a extras efectele cele mai caracteristice din prisosul de lirism al propriei lui personalități” (Șt.Cazimir // B.Delavrancea, S., p.4). Semicopulativele false însă transformă binomul într-un monom V, care deja e în funcție de PVS: [(Dev + N = V (denom)) = PVS. Ex.: 1. “Dar într-o zi, abia de-mi amintesc, *am devenit bătrân* precum un munte...” [Traianus, Poemu-nsingurării, 35]; 2. “Șoimulețule! Ce vei fi când *te vei face mare*?” (B.Druță, C., 144). Formula *a deveni* + N poate genera un PN, dar și un PVS, de aceea ea este necesară, dar nu și suficientă.

Cele menționate până aici confirmă existența unor false semicopule. Sunt însă situații când *a deveni* (*a se face*) poate fi în funcție de Scop autentic. Concluzia ce urmează reprezintă criteriul prin care se face o distincție între un V(Scop (fals) și unul autentic: verbul *a deveni* în îmbinările de tipul V(Scop) + N are funcție de legătură atunci, când binomul nu generează un verb factitiv-denominativ. Se poate spune, de exemplu, *Ion s-a făcut student*, dar în nici un caz nu putem forma de la această propoziție un verb ca în: *a se face bun – a se îmbuna; a se face nod – a se înnoda* etc. În asemenea cazuri, binomul V + N funcționează ca PN.

De problema PN ține și cea a verbelor semicopulative. Considerăm necesar a aminti aici părerile unor lingviști, care s-au ocupat de rolul elementului verbal în componența PN: “Verbele exprimă procesul de devenire, iar numele predicative – rezultatul schimbării la care ajung obiectele ale căror nume au funcție de subiect în propoziție. Cu cât aceste verbe reprezintă ideea de devenire fără o nuanță în plus, cu atât se neglijează valoarea lor lexicală și înțelesul semantic se concentrează pe cel de al doilea termen ... De aceea, uneori, înțelesul construcțiilor cu *a se face* nu se deosebește de sensul verbului format de la adjectivul sau substantivul cu funcțiune de nume predicative” [10, p.114].

În afară de *a fi*, se mai pot folosi cu funcțiune copulativă și alte verbe care... au conținut semantic mai slab și, de aceea, nu pot forma predicatul, decât împreună cu un nume predicativ. Între verbele acestea se poate stabili o ierarhie în ce privește sensul: unele, ca *a deveni*, *a se face*, au autonomie lexicală mai mică, iar altele, ca *a ieși* au autonomie mai mare [11 p.100]. “Un inventar al verbelor copulative este greu de stabilit din mai multe motive, dintre care cel mai important este legat de recunoașterea părții de propoziție numite element predicativ suplimentar; în condițiile admiterii acestei părți de propoziție, inventarul verbelor copulative se reduce simțitor, eliminându-se verbe cu sens lexical autonom ca *a se arăta*, *a ieși*, *a se naște*, *a se numi*, *a părea*, *a rămâne* ș.a. Sunt indiscutabil copulative: *a deveni*, *a însemna*” [1, p.332]. “Confundarea unui element predicativ suplimentar cu un nume predicativ decurge, firește, din nerecunoașterea celui dintâi ca parte de propoziție și nu ar merita să fie discutată în mod special dacă unele confuzii nu ar reprezenta greșeli în orice cadru teoretic” [1, p.335].

Ținem să precizăm că în multdiscutata problemă a verbelor semicopulative, am aderat la opinia care recunoaște drept copule, alături de *a deveni*, și verbele *a se face*, *a ajunge*, *a se preface* ș.a. Falsele semicopulative *a se face*, *a se transforma* nu se desemantizează însă totalmente, precum *a deveni* care nu atestă Poz.I (V.finitum).

Lucrările metodice și manualele tratează, în mod tradițional, binoamele eventive drept predicate nominale din anumite scopuri didactice, cum este, de exemplu, o înțelegere mai facilă a materialului. Aceasta însă nu înseamnă că la nivel științific nu sunt posibile și alte interpretări. Mai mulți cercetători opinează că rezultatele investigațiilor teoretice în domeniul sintaxologiei încă nu-și găsesc reflectarea cuvenită și în paginile manualelor școlare [6, p.68]. Studenților și elevilor trebuie să li se propună și alte interpretări, dat fiind că sunt mai multe principii de abordare sintactică, ei având dreptul de alegere. Adoptarea unui criteriu de analiză trebuie să fie însoțită și de argumentarea respectivă, adică, sub aspect mentalist, structura V(a deveni)+N

este predicat verbal-simplu, iar sub aspect formalist, este un predicat nominal. Aplicând la determinarea funcției gramaticale a binoamelor eventive principiul mentalist, care pornește de la conținut spre expresie, de la interior spre exterior, de la structura de adâncime spre cea de suprafață, iese în evidență specificul lor gramatical și faptul că este o diferență sintactică între *a deveni bătrân* și *a deveni student*. În primul exemplu, există și un corelat monolexical, verbul *a îmbătrâni*, care este analizat ca un PVS. De ce însă binomul cu sensul respectiv are o altă interpretare sub aspect funcțional, dacă el conține toate elementele verbului său substituent? A aplica formalismul este, într-adevăr, mai simplu, dar asta nu oferă nimic și nu are nici un rost, spunea lingvistul rus L.V. Șcerba. Actualmente, în studiile de sintaxă își face loc tot mai mult semantica, lucru ce poate fi reflectat și în manuale prin oferirea mai multor interpretări, deoarece învățământul evoluează și tinde spre dezvoltarea unei gândiri logice. Aspectul logico-semantic ține de cuvântul în mișcare, de sintaxa activă, care le acordă discipolilor posibilitatea de a gândi logic la stabilirea funcției sintactice.

Referitor la alte limbi romanice, remarcăm faptul că nu am găsit, în mai multe gramatici de limbă franceză, păreri expuse privind sintaxa binoamelor eventive. O suplینire a acestei absențe găsim în monografia lui Z.N. Levit: “Una din trăsăturile limbii franceze moderne este manifestarea “style substantif”, pentru că se întrebuintează foarte larg substantivul în componența unităților lexicale analitice. În calitate de elemente auxiliare apar verbele cu înțeles general *faire, avoir, mettre*” [8, p.233]. Când *a deveni* este un V(Scop (fals)), funcția lui coincide cu cea a afixelor. Charles Bally, referindu-se la mijloacele de compensare a sufixării în limba franceză, afirmă că există multe perifraze verbale, unde drept echivalent al sufixului apare un verb care nu exprimă nimic: *devenir pale = palir; faire impression = impressionner etc.* [7, p.270]. De asemenea, nu am întâlnit printre semicopulele limbii spaniole pe *a deveni* și *a se face* [a se vedea 9, p.184].

Conform principiului logico-semantic, structurile V(a deveni)+N sunt analizate ca predicate nominale numai în cazurile când ele nu pot fi explicate printr-un verb, de exemplu: *a deveni student, a deveni medic* (în genere numele care redau denumiri de profesii nu se transformă în verbe). Transformarea unui binom în verb este criteriul de delimitare între un PN și un PVS cu aceeași structură V(a deveni)+N. Situațiile când *a deveni+N* generează un verb trebuie clasate în sintaxa limbii române într-o categorie aparte, cu o interpretare sintactică sui generis, ce nu poate fi analizată ca un PN.

La cercetarea binomului V(a deveni)+N și a verbelor generate de acesta, atestăm aspecte ce se află în permanentă interdependență: sensul, posibilitățile de formare și funcția sintactică. Astfel, conținutul noțional determină structura lor, ele creându-se mai rar de la substantive, iar elementele componente influențează sensul (eventivele nu redau, de obicei, transformări totale). Acest fapt confirmă legătura funcțională dintre binomul eventiv și corelatul său monolexical, care este analizat ca un PVS.

Referințe:

1. Avram M. Gramatica pentru toți. - București: Humanitas, 1997.
2. Iordan I., Robu V. Limba română contemporană. - București: Editura didactică, 1978.
3. Ivănescu I. Nume și verb // Omagiu lui Al.Rosetti. - București: EA, 1965.
4. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. Изд. 7-ое. - Москва: Учпедгиз, 1957.
5. Чобану А.И. Синтаксис полусвязочных глаголов в молдавском языке. Часть I-я. - Кишинев: Știința, 1976.
6. Botnariuc V. Despre o altă abordare a fenomenelor de sintaxă // Limba Română. - Chișinău. - 2004. - Nr.9-10. - P.65-68.
7. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. - Москва: Иностранная литература, 1955.
8. Левит З.Н. К проблеме аналитического слова в современном французском языке. - Минск: Вышэйша школа, 1968.
9. Litvinenko E.V. Gramatica de la lengua española. - Kiev: «Вища школа», 1976.
10. Diaconescu P. Rolul elementului verbal în componența predicatului nominal // Studii de gramatică. Vol.II. - București: EA, 1957, p.105-120.
11. Gramatica uzuală a limbii române / Colectiv de autori: I.Bărbuță, A.Cicală, E.Constantinovici, T.Cotelnic, A.Dîrul. - Chișinău: Litera; Educațional, 2000.

Textele literare utilizate în articol:

1. Preda M. Risipitorii. - București, 1969. [R]
2. Druță I. Scrieri. Vol. 3. - Chișinău: Hiperion, 1990. [Scr]
3. Delavrancea B. Sultănică. - Chișinău: Lumina, 1993. [S]
4. Druță B. Catacomba. - Chișinău: Cartier, 1998. [C]

Abrevieri:

V(Scop) – verb semicopulativ.

Prezentat la 13.07.2007